

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

23ste JAARGANG, No. 10, OKTOBER 1987

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:

Schouw 48-11

8232 BD Lelystad

Postgiro 30 76 95

DE MIJNWERKERSSTAKING IN ZUID - AFRIKA EN DE STRIJD TEGEN DE APARTHEID

In ons laatste artikel over de ontwikkelingen in Zuid-Afrika (zie Daad en Gedachte van januari '87) vroegen wij ons af of de ratten bezig waren het zinkende schip te verlaten. Wij konkludeerden dat dat niet het geval was en dat de ratten, de heersende klasse, pas zullen verdwijnen wanneer ze overboord worden gezet. Op dit ogenblik is het in Zuid-Afrika uiteraard nog lang niet zover. Wel is echter de voorspelling aan het uitkomen, dat de apartheid veel wezenlijker bedreigd zal worden wanneer de anti-racistische strijd onderdeel zou worden van de sociale strijd. De recente staking van de mijnwerkers is daar een van de talloze voorbeelden van.

De mogelijkheden om tegen de apartheid en zijn mensonwaardige gevolgen te protesteren zijn enorm beperkt door het beestachtige optreden van politie en leger; het aantal doden is niet meer bij te houden. In de woonwijken, als je die gebieden tenminste zo mag noemen, van de zwarte arbeiders is het rustig. Een rust vergelijkbaar met die van een vulkaan: een onkontroleerbare uitbarsting kan elk moment volgen. De regering lijkt er op te vertrouwen de sociale vulkaan met geweervuur te kunnen blijven bedwingen, maar de 'progressieven' weten wel beter. Zij zoeken alvast contact met het ANC in de wetenschap dat eens de apartheid voorbij zal zijn. De NRC van 31 augustus, toen de mijnwerkersstaking net voorbij was, schreef in dit verband: „In het ANC, maar ook in de vakbonden en regionale politieke bewegingen, is geleidelijk een nieuwe generatie zwarte leiders agetreden. Veelal zijn dat intelligente mensen die in het buitenland hebben gestudeerd, en die proberen de situatie en de mogelijkheden koel te beoordelen. De blanke Zuidafrikaners die kort geleden contact hebben gehad met het ANC in Dakar, waren zonder uitzondering diep onder de indruk van de afstandelijkheid waarmee hun tegenspelers de toekomst van het land beoordeelden. De ANC-leiders vroegen zich echter bezorgd af, hoe lang zij nog in staat zijn om de zwarte jongeren in Zuid-Afrika zelf in toom te houden en te voorkomen dat die overgaan tot terreuracties.” Afgezien van het typische burgerlijke vooroordeel dat mensen die gestudeerd hebben, intelligente, koele' beoordeelaars zijn in tegenstelling tot de 'domme, onbeheerste' massa, is dit een juiste observatie. Het is maar

de vraag hoe lang het zal duren voordat een nieuwe, heftiger golf van geweld door de townships zal spoelen.

Een van de middelen die de heersende klasse gebruikt om dit gevaar af te wenden zijn de pogingen een zwarte middenklasse in het leven te roepen. In onze vorige bijdrage hebben we al gezegd dat dit niet zou lukken en ook in Zuid-Afrika zelf realiseert men zich dit. Het is daar te laat voor. Een directeur van General Motors erkende dat deze pogingen, die er voor een groot gedeelte op gericht zijn het zwarte personeel een sterkere identifikatie met het bedrijf te geven, niet meer voldoende zijn. De zwarte bevolking gelooft er niet meer in. 1)

Zijn er dus enerzijds de mogelijkheden om te protesteren grotendeels weggefallen, anderzijds zijn de kansen om althans gedeeltes van de zwarte bevolking in het bestaande systeem te integreren in feite ook voorbij. Het ziet er naar uit dat deze patstelling doorbroken gaat worden door de strijd van de arbeiders, niet als vooropgezet doel, maar als praktisch resultaat. Het aantal stakingen is de laatste jaren sterk toegenomen. Volgens het *South African Labour Bulletin* 2), een onafhankelijk vakblad, begon dit alles met de staking bij de Ford-fabrieken eind 1979. Het aantal arbeiders dat aan de stakingen deelnam steeg van 21.000 in 1979 tot zo'n 170.000 in het afgelopen jaar. In mei van dit jaar waren er bijvoorbeeld werkonderbrekingen in het gebied rond Port Elizabeth en Uitenhage waar de belangrijkste automobielfabrieken zijn gevestigd. Bij Ford staakten 1400 arbeiders, bij Leyland 1900 en bij General Motors 200.

Dit jaar zijn er al minstens 18 grote stakingen geweest waarbij 100.000 arbeiders betrokken waren in industriën variërend van de voedselproductie tot de autobanden-fabriecage. „De toename van het aantal stakingen is een reactie op een meer algemene economische en politieke crisis in Zuid-Afrika”, aldus het Labour Bulletin. „Op economisch niveau zijn de stakingen een reactie op de lage inkomens van de zwarten. Op politiek niveau kunnen ze worden beschouwd als onderdeel van het streven tot aantasting van de status quo, en dat gebeurt niet alleen in de bedrijven maar ook in de scholen en de zwarte woonwijken. (...) De zwarte arbeiders zijn niet langer bereid genoeg te nemen met de kruimels van een florerende economie, zij eisen een rechtmatig deel in de welvaart die zij creëren.”

Een met het voorgaande nauw samenhangend verschijnsel is het volgende: sinds januari van dit jaar adviseert de centrale ondernemersorganisatie de bedrijven om bij staking te onderhandelen met de vakbonden, ook als deze officieel nog niet erkend zijn, inplaats van de arbeiders direkt te ontslaan. Dit leidde namelijk steeds vaker tot geweldige gevechten met de politie e.d. Op deze manier proberen de ondernemers de sociale conflicten in beheersbare kanalen te leiden. „Het land bevindt zich wat de arbeidssituatie betreft in een overgangsfase en tot dusver konden werkgevers en bonden het niet eens worden over de regels voor onderhandelingen. Inplaats van van bovenaf een systeem op te dringen moeten wij een systeem ontwikkelen vanaf de basis. Dat kan alleen als alle bonden bij het overleg worden betrokken”, aldus de centrale ondernemersorganisatie.

Deze houding ten opzichte van de vakbonden namen de mijndirekties gedurende de staking in augustus van dit jaar eveneens aan, ook al was dat niet altijd even duidelijk zichtbaar. De woorden van Bobby Godsell, de officiële woordvoerder van Anglo American, de grootste mijnonderneming, laten hierover echter geen twijfel bestaan: „Deze test (de staking – red. D & G), die we op het ogenblik ondergaan, moet de weg vrijmaken voor een opzet waarbij het liberale blanke zakenleven en de zwarte arbeiders tot het delen van de macht komen. *Dit is geen staking waarbij de vernietiging van de vakbond voorop*

1) *NRC* 17 februari 1987.

2) Geciteerd in de *NRC* van 21 mei 1987.

staat. Het gaat om het vinden van een juiste vorm van onderhandelen – waarvan natuurlijk ook staken een onderdeel is – waarmee we in de toekomst uit de voeten kunnen.” 3) Godsell is een vertegenwoordiger van een progressieve stroming binnen de heersende klasse die al nadrukkelijk aan het werken is voor de periode na de apartheid. Hij is van mening dat het de plicht van een Zuidafrikaanse ondernemer is zijn personeel lid te laten worden van vakbonden en te erkennen dat zulke vakbonden, in een racistisch klimaat als in Zuid-Afrika, politiek vijandig kunnen zijn. Maar dat betekent niet dat ondernemers altijd maar buigen voor de vakbonden. „Onze houding in deze staking rond de looneisen van de NUM is in dat verband duidelijk genoeg. De werknemers zullen niet zo maar meer kunnen krijgen door alleen maar te staken. Wij onderhandelen serieus en verwachten zo ook door de tegenpartij behandeld te worden”, aldus Godsell. Deze woorden werden eind augustus gesproken, aan het eind van een staking waarin met name Anglo American zeer scherp is opgetreden tegen de arbeiders. Dit is evenwel niet in strijd met Godsell's uitspraken; de ondernemers traden immers niet op tegen de mijnwerkersbond, de NUM, maar tegen de mijnwerkers.

In maart van dit jaar eiste de NUM een loonsverhoging van 55%, wat door de mijnondernemingen werd afgewezen. Per 1 juli verhoogden deze de lonen op eigen houtje met 15 tot 23%. De vakbond nam hier geen genoegen mee en eiste er nog 30% bij. De andere eisen waren: een evenhoog gevarengeld als de blanke mijnwerkers krijgen; 30 vakantiedagen per jaar; een betaalde vrije dag op 16 juni, de verjaardag van de opstand in Soweto in 1976. Het is van belang hierbij in de gaten te houden dat blanke mijnwerkers ongeveer vijf maal zoveel verdienen als de zwarte arbeiders en bovendien de minder rotte banen hebben.

Op maandag 10 augustus legden ongeveer 300.000 zwarte mijnwerkers verspreid over de mijnbouwgebieden in Zuid-Afrika het werk neer. De NUM heeft de arbeiders opgeroepen het mijnterrein tijdens de staking te verlaten en naar huis te gaan. Dit om te voorkomen dat ze uitgehongerd zouden worden door de onderneming en uit vrees voor geweld van de kant van de politie en/of de veiligheidstroepen. Toen na de eerste stakingsdagen bleek dat de veiligheidstroepen op een afstand bleven en dat de keukens van de mijnen nog voedsel verstrekten, besloten veel arbeiders niet naar huis te gaan, maar te blijven. 4) Anderen daarentegen gingen wel weg; dit gebeurde vooral bij mijnen waar veel geweld gebruikt werd. Geweld en intimidatie tegen de stakers werd namelijk wel degelijk vanaf het begin gebruikt. Zo zijn in een bepaalde goudmijn de arbeiders met het geweer in de rug gedwongen de mijn weer in te gaan. Beneden zijn zij ogenblikkelijk een sit-down-staking begonnen.

Na een week staking werd de NUM uitgenodigd om op maandag 17 augustus te komen praten over het toenemende geweld. In dit overleg verklaarden de bedrijven dat de woonbarakken van de arbeiders „normaal toegankelijk” zouden blijven voor arbeiders, directie en vakbondsmensen. De bond of de arbeiders mochten op hun beurt geen geweld gebruiken om anderen van werken af te houden. In de eerste stakingsweek waren daarentegen veiligheidsdiensten van de mijnen herhaaldelijk met veel machtsvertoon verblijven van arbeiders binnengedrongen. Zoals bekend wonen zeer veel arbeiders in barakken van de mijnen en zitten hun vrouwen en kinderen heel ver weg in een onvruchtbaar deel van Zuid-Afrika, een zogenaamd thuisland, of in een ander land zoals Mozambique. Terwijl deze onderhandelingen over het beeindigen van het geweld aan de gang waren, ging de politie op dinsdag 18 augustus zich weer eens aan geweld te buiten en schoot met hagel en rubberkogels en sloeg met zwepen op arbeiders bij een mijn in Oranje Vrijstaat. De NUM

3) *Het Parool* van 27 augustus 1987. Cursivering van red. D & G.

4) *De Volkskrant* van 12 augustus 1987.

verliet daarop het overleg.

Een ander drukmiddel van de mijndirecties was het dreigen met ontslag van stakers. Zo heeft Anglo American op donderdag 20 augustus de mijnschacht van de goudmijn Vaal Reefs gesloten en de 2.000 arbeiders ontslagen. In de tweede stakingsweek volgden er nog meer ontslagen. Op vrijdag 21 augustus ontsloeg Anglo American nog eens 4.000 arbeiders; in totaal hadden volgens de NUM op dat moment 10.000 stakers hun baan verloren. Anglo American heeft gedreigd er nog 44.000 te ontslaan als ze maandag 24 augustus niet aan het werk zouden gaan.

In de derde week nodigden de ondernemers de NUM uit om opnieuw te komen praten en Anglo American besloot als „gebaar van goede wil” het ultimatum aan ruim 40.000 arbeiders om ook hen te ontslaan, een dag later te laten aflopen. In dit overleg zijn de looneisen nauwelijks ter sprake gekomen, omdat de ondernemers weigerden daarover te praten. Wel is er gesproken over de vakantietoeslag en de overlijdensuitkering bij ongevallen; beide zouden verhoogd worden. De bond verlaagde zijn looneis tot 27%. De dag daarop, op woensdag 26 augustus, deelde de voorzitter van de NUM mee dat de arbeiders vrijwel unaniem besloten hadden het voorstel af te wijzen en door te staken.

De mijnfederatie was diep teleurgesteld hierover en verklaarde dat „de NUM kennelijk niet in staat is geweest de vakbondsleden ertoe te bewegen het aanbod van de kamer van mijnbouw te accepteren” 5). De NUM heeft de leden bij de stemming over het aanbod van de mijndirecties geen advies gegeven om het bod al dan niet te aanvaarden, aangezien zij intern sterk verdeeld was. De dag daarop sloegen de ondernemers hard terug door opnieuw grote aantallen mijnwerkers te ontslaan. Alles bij elkaar zijn ongeveer 50.000 stakers op straat gezet.

Uit vrees voor nog verdergaande maatregelen van de ondernemers en met name uit vrees voor nog meer ontslagen accepteerde de NUM op zondag 30 augustus een bod van de ondernemers dat nog iets ongunstiger was voor de mijnwerkers dan het bod van de dinsdag daarvoor. Er werd een loonsverhoging van 23,4% overeengekomen, het vakantiegeld en de uitkering bij overlijden als gevolg van een mijnongeval zouden eveneens worden verhoogd; met name deze verhogingen waren geringer dan in het bod van 25 augustus. De ruim 60 arbeiders die op de eerste werkdag na de staking in de goudmijn St. Helena door een explosie om het leven zijn gekomen, hebben daar niets meer aan. Hun familieleden hebben misschien nog enig profijt van het feit dat door de staking de uitkeringen voor dit soort ongelukken zijn verhoogd. Op cynischer wijze kan de werking van het kapitalisme eigenlijk nauwelijks worden gedemonstreerd.

Na afloop van de staking werd er onmiddellijk uitgebreid geredetwist over de vraag of de arbeiders nou verloren hadden of niet. Steenkamp, de voorzitter van de Zuidafrikaanse Mijnkamer zei er het volgende van. Hij verklaarde te hopen dat „er in de toekomst aan beide zijden sprake zal zijn van meer realisme. De werkgevers hebben geleerd, dat de vakbeweging over macht, organisatorische capaciteiten en vastberadenheid beschikt. De vakbeweging heeft gemerkt dat de werkgevers flexibel kunnen zijn maar ook hun grenzen stellen en daaraan vasthouden” 6). Ramaphosa, de voorzitter van de NUM, gaf als zijn mening: „Zij hebben niet gewonnen en wij hebben niet verloren. Onze leden beschouwen dit niet als een nederlaag..”

Naar onze mening is er inderdaad geen sprake van een nederlaag van de mijnwerkers, is er daarentegen belangrijke vooruitgang geboekt in de strijd tegen de apartheid, in de strijd voor de politieke emancipatie van de zwarte arbeiders. Een van de belangrijkste kenmerken van de situatie in Zuid-Afrika is dat de economische verhoudingen in dit land

5) *NRC* van 27 augustus 1987.

6) *De Volkskrant* van 31 augustus 1987.

wel sterk overeenkomen met die in Europa en in de VS, maar dat de politieke en sociale verhoudingen veel minder ver ontwikkeld zijn. Voor de arbeiders is de vakorganisatie nog een onderdeel van hun bestaan; de vakbeweging vervult daar namelijk nog een belangrijke rol bij de strijd voor hun politieke emancipatie. Ik de praktijk van deze staking betekende dit dat de mijnwerkers na een hevige, massale staking een loonsverhoging van in totaal 45% hebben gekregen. Zij realiseerden zich echter ook dat hun macht niet groot genoeg was om hun eisen volledig ingewilligd te krijgen en daarom gingen zij akkoord met het besluit van de NUM de staking op te heffen. In Europa en in de VS komt het vrijwel nooit meer voor dat het opheffen van een staking door de vakbond zonder zonder protesten wordt geaccepteerd, maar hier vervult de vakbeweging ook geen rol van betekenis meer voor de strijd van de arbeiders. Voor de mijnwerkers is de loonsverhoging inzet van hun strijd geweest, maar een van de gevolgen is dat de afschaffing van de apartheid een stuk dichterbij is gekomen.

— 0 —

NOGMAALS EEN KRITISCHE KIIK OP DE GROENEN

In het septembernummer van „Daad en Gedachte” hebben wij aandacht besteed aan de Australische 'Groenen'. In het desbetreffende artikel hebben wij laten zien, dat ze in menig opzicht verschillen van hun naamgenoten in Europa en wel heel sterk van die in de Duitse Bondsrepubliek. We hebben daarbij niet verzuimd om op hun idealisme te wijzen en op het feit, dat de klassenstrijd van de arbeiders voor hen nauwelijks schijnt te bestaan.

Het desbetreffende opstel was geschreven en voor publikatie gereed gemaakt, toen in diverse dagbladen berichten verschenen over een driedaags internationaal kongres van de Groenen, dat eind augustus in Stockholm werd gehouden. Volgens een van de hieraan gewijde krantenverslagen werd daar uitvoerig gediskussieerd over de te volgen strategie, over een gemeenschappelijke ideologie en over de vraag hoe de Groenen, wanneer ze eenmaal aan de macht zouden zijn, die macht dienen te gebruiken.

Reeds uit de tekst in ons septembernummer zal duidelijk zijn geworden, dat wij ons met de Groenen niet verwant voelen. Wij zijn van mening, dat zij als een typische burgerlijke partij of beweging dienen te worden beschouwd. Voor zover ze dat nadrukkelijk niet w i l l e n zijn, lopen ze ons inziens alle kans om het te worden of zijn ze het reeds zonder zich daarvan bewust te zijn of zonder het te erkennen.

Dit oordeel heeft ons ertoe geleid, dat wij tot dusver in ons blad praktisch nooit over hen hebben geschreven. Waarom wij voor de Australische Groenen een uitzondering maakten blijkt uit het desbetreffende stuk voldoende, menen wij. Dat wij nu op de Groenen, en wel op die in Europa, terugkomen heeft uiteraard een bepaalde oorzaak. Het verloop van het Stockholmse kongres heeft ons namelijk herinnerd aan een kritiek, die zo'n anderhalf jaar geleden op de (Duitse) Groenen werd geleverd en die wij zeer belangrijk hebben gevonden.

Zoals aanstonds zal blijken vereenzelvigen wij ons met die kritiek niet in ieder opzicht. Niettemin vinden we het naar aanleiding van het Stockholmse kongres van betekenis om de bedoelde kritiek hier in beknopte vorm weer te geven. Dat vooral ook om deze reden, dat zij niet alleen op de Groenen van toepassing is. Het is in feite een kritiek op iedere zogenaamde 'oppositiepartij' in de burgerlijke samenleving.

We troffen haar aan in een uitvoerig opstel, dat werd geschreven door Johannes Agnoli,

een Berlijnse professor in de politieke wetenschappen 1) en ze vormt van dat opstel slechts een onderdeel. We zullen ons hier uitsluitend met dat onderdeel bezig houden en de rest van het opstel buiten beschouwing laten. Dat de door ons bedoelde kritiek, zoals we zeiden, niet slechts van toepassing is op de Groenen, maar ook bijvoorbeeld op de sociaaldemocraten of op alle, zich 'socialistisch' dan wel 'kommunistisch' noemende partijen die in het parlement of in andere organen van de burgerlijke maatschappij werken, daarvan was Agnoli zelf zich volkomen bewust. Het werd door hem ook met zoveel woorden opgemerkt.

Boven zijn beschouwingen plaatste Agnoli een citaat uit een van de werken van Marx: „De instellingen zijn machtiger dan de individuele mensen”. De keuze van dit citaat hield nauw verband met de kern van zijn betoog. De Groenen, zo schreef hij, verschenen op het toneel in de rol van lieden die het bestaande systeem veranderen wilden, als radikale elementen die zich keerden tegen alle vormen van overheersing, van uitbuiting en van een praktijk die zowel de mens als de natuur schade berokkenden. Ze keerden zich ook tegen bestaande politieke vormen en de door deze vormen versteende toestanden. Vervolgens, aldus Agnoli, gebeurde met deze Groenen precies wat eerder met de sociaaldemocraten gebeurde na en tengevolge van hun verkiezingsuccessen. Ze gingen namelijk deel uitmaken van de verhoudingen en toestanden die ze wilden afschaffen.

Wij zijn er niet zo zeker van dat de Groenen zich aanvankelijk presenteerden als lieden die het systeem veranderen wilden. We betwijfelen nog sterker, dat ze ooit wezenlijk tegen alle vormen van overheersing en uitbuiting waren gekant. We menen dat hier sprake is van een soortgelijke schijn die ook de kijk op de sociaaldemocratie vertroebeld heeft. Evenals deze sociaaldemocratie beschouwen we ook de Groenen als een van het begin af aan burgerlijke beweging, wier 'radikale' uitingen men met de nodige hoeveelheid zout moet nemen. Maar met een kleine 'korrektie' zijn we het volledig met Agnoli eens: de Groenen gingen deel uitmaken van de verhoudingen en toestanden die ze z e i d e n te willen afschaffen. En dat we deze korrektie voor noodzakelijk houden spruit hieruit voort, dat de Groenen nooit anders dan tegen r a n d v e r s c h i j n s e l e n van de kapitalistische produktiewijze hebben geijverd en zich nimmer bezig hielden met het wezen daarvan.

Afgezien hiervan ging Agnoli de Groenen te lijf op een wijze die weinig plaats meer liet voor enig misverstand of enige illusie. Aan zijn bewering, dat de Groenen deel gingen uitmaken van de bestaande verhoudingen en toestanden zette hij kracht bij door haar met enkele voorbeelden te illustreren. Zo wees hij erop, dat een lid van de fractie der Groenen in de Duitse Bondsdag ooit verklaarde, dat hij dit parlement, sedert hij er deel van was gaan uitmaken had 'liefgekrege'. Hij herinnerde er ook aan dat Otto Schily – een van de bekendste Groenen – op zeker ogenblik de staat niet als een onderdrukkingsmachine definieerde, maar als 'de gemeenschap van alle mensen'. Een ander lid van de Groene fractie in Bonn, zo wist Agnoli te melden, noemde het eens „niet niks om daar dicht bij de bondskanselier te zitten”.

Dergelijke opmerkingen echter, hoe karakteristiek ook, citeert Agnoli in passages, die niet meer dan de aanloop vormen tot het wezenlijke deel van zijn kritiek. Heel kort samengevat komt deze hierop neer, dat wie burgerlijke instellingen gebruiken wil als 'middel' om de mensen voor te lichten, bewust te maken of te emanciperen, er alleen daardoor al blijk van geeft, dat hij niet werkelijk streeft naar een andere maatschappij, die gekenmerkt zal worden door andere organisatievormen dan de bestaande. Wie parlementaire politiek bedrijft, aldus Agnoli, die voert de 'loyale' oppositie, die is niet de wezenlijke tegen-

1) Bedoeld opstel verscheen in het Duitse tijdschrift *Probleme des Klassenkampfs* en wel in de eerste aflevering van de jaargang 1986.

stander van de bestaande samenleving en haar instellingen. En de 'loyale' oppositie, verre ervan een bedreiging voor de burgerlijke maatschappij en haar democratie te vormen, verleent integendeel daaraan een valse schijn. In verband hiermee verklaarde Agnoli: de 'rechterzijde' heeft nooit bezwaar gemaakt tegen veranderingen die in feite het karakter van het bestaande niet aantasten en ze heeft het altijd uitstekend gevonden als de 'linkerzijde' zich met de doorvoering van dat soort veranderingen belastte. Agnoli verklaarde ook: „In het verleden verkondigde de sociaaldemocratie, dat ze van de Duitse Rijksdag een tribune wilde maken vanwaar de klassenstrijd zou worden verkondigd. De afloop is bekend. De Rijksdag bleef het burgerlijke podium waarop ook de sociaaldemocraten de hun toegemeten rol speelden.”

Tegen uitdrukkingen als 'rechterzijde' en 'linkerzijde' maken wij bezwaar. Ze maken niets duidelijk en verdoezelen dat het hierbij om onderscheidene frakties in het burgerlijke parlement gaat, niet om werkelijk tegenover elkaar staande groepen met verschillende klassebelangen. Maar voor het overige delen wij Agnoli's opvatting, dat de parlementaire oppositie, of het nu de Groenen zijn dan wel de sociaaldemocraten, die men nauwelijks meer oppositioneel kan noemen, geen wezenlijk gevaar vormt door de burgerlijke maatschappij. En als Agnoli op een andere plaats beweert, dat de Groenen zich 'aan de burgerlijke instellingen onderworpen hebben', dan drukt hij daarmee iets uit, dat wij onderschrijven. En wij onderschrijven eveneens zijn konklusie, dat de Groenen zich 'in feite aan de kant van de regerende en tegenover de geregeerden hebben geplaatst en zich plaatsen moesten als logisch gevolg van de in de samenleving werkzame krachten'.

Dezelfde opvatting formuleerde Agnoli op een andere plaats van zijn opstel nog eens op deze wijze, dat de zogenaamde 'fundamentele oppositie' van de Groenen zich in de praktijk niet onderscheidde van de 'systematische oppositie'. En met de laatste bedoelde hij uiteraard de zogenaamde oppositie die er voor de komst van de Groenen al was: die van de S.P.D.

Hoezeer Agnoli met zijn opmerking over het geringe onderscheid tussen beide 'opposities' de spijker op de kop sloeg, blijkt hieruit, dat een deel van de Groenen hieruit zelf de logische konsekwentie heeft getrokken. Sindsdien zijn in de schoot van de Groene Partij heftige discussies losgebrand over de vraag of er ook – zowel bij verkiezingen als bij het werk in de Bondsdag – nauw met de sociaaldemocraten moest worden samengewerkt. Die heftige discussies zijn er ook in Stockholm gevoerd. Ziedaar waarom we via dit kongres aan het betoog van Agnoli werden herinnerd.

Noch in Duitsland, noch in Stockholm hebben deze discussies tot enig resultaat gevoerd. Zij die samenwerking met de sociaaldemocraten voorstaan en zij die daar fel tegen gekant zijn, zoals de Westduitse Petra Kelly, zijn geen stap dichter bij elkaar gekomen om redenen die zeer begrijpelijk zijn. Samenwerking met de 'socialisten' is uiteraard – zo werkt nu eenmaal de politiek – niet mogelijk zonder concessies en Petra Kelly noemde in Stockholm het doen van dergelijke concessies „uitverkoop van fundamentele idealen”. Ze zei ook, dat wat zich thans in Duitsland binnen de Groene Partij afspeelt het einde van deze partij lijkt in te luiden.

Tot goed begrip van wat er aan de hand is, dient men volgens ons de woorden van Petra Kelly enigszins te 'vertalen'. „Fundamentele idealen” vormen tesamen datgene, wat aan de 'loyale', zich op de bodem van de bestaande maatschappij plaatsende 'oppositie' de schijn van een 'werkelijke' oppositie geeft en haar voor kiezers 'aantrekkelijk' moet maken. Het is de schijn, die het eerst mogelijk maakt dat de 'loyale oppositie' haar functie in de samenleving vervult op soortgelijke wijze als de vakbewegingsmythe de vakbeweging eerst in staat stelt haar rol in de kapitalistische maatschappij te spelen. Zonder die schijn wordt inderdaad het bestaan van zowel de vakbeweging als van de 'loyale oppositie' bedreigd. Aan de andere kant heeft men, op het politieke vlak, te maken met het feit, dat

de partijen hoe langer hoe meer onderling inwisselbaar worden tengevolge van zich in de samenleving afspelende ontwikkelingen. Om ons hier tot de Groenen te beperken: dit betekent dat zij enerzijds de schijn krampachtig dienen te handhaven teneinde een optreden mogelijk te maken waardoor die schijn hoe langer hoe meer verbleekt. Ziedaar de tegenstelling waarbinnen ze gevangen zitten.

Het is die tegenstelling die er de oorzaak van vormt, dat de in Stockholm bijeen zijnde Groenen er niet uitgekomen zijn en verdeeld zijn gebleven. Het is die tegenstelling ook, die verklaart waarom in de Bondsrepubliek de besprekingen tussen de Groenen en de SPD zo moeilijk verlopen. Wat overigens in Stockholm heel duidelijk werd: Petra Kelly keert zich niet tegen elke concessie en ze is er wel degelijk voorstandster van dat de Groenen gaan meeregeren, dat wil zeggen medeverantwoordelijkheid dragen voor het regeringsbeleid in de kapitalistische maatschappij. Is er nog iemand die in volle ernst gelooft, dat de Groenen tegenstanders zijn van overheersing en uitbuiting?

— o —

ALLERMINST DE TAAL VAN DE ARBEIDERS

Steeds en steeds weer hebben wij erop gewezen, dat de vakbeweging niet de taal van de arbeiders spreekt. En dat zowel in figuurlijke zin, dat wil zeggen in die betekenis dat zij als instelling van de kapitalistische maatschappij andere belangen heeft dan de al dan niet georganiseerde werkenden, alsook in letterlijke zin. Dat laatste dan natuurlijk doordat de bestuurders van de bonden en de overkoepelende centrale al heel lang niet neer uit de arbeidersklasse afkomstig zijn, maar geschoold zijn in de opleidingsinstituten der heersende klieken inplaats van in de klassenstrijd. De door het instituut Nijenrode gevormde Andre Kloos, de econoom Harry ter Heide en na hem Wim Kok en Hans Pont zijn de duidelijke voorbeelden ervan. De waarheid gebiedt hieraan toe te voegen, dat Wim Kok het minder bont maakte dan de drie anderen. Uitzonderingen bevestigen nu eenmaal de regel, die met de komst van Pont weer in ieder opzicht van toepassing schijnt te zijn.

„Je moet”, schreef eind augustus *NRC/Handelsblad*, „het als grootste vakcentrale van het land maar durven om de volgende zin aan de achterban voor te leggen: „Bovendien ondermijnen deze vormen van externe flexibilisering van de arbeid de kwaliteit van de arbeid zelve en dragen ze aldus bij tot funktiepolarisatie en tot een grotere segmentatie van de arbeidsmarkt”.

„Hoezo, lage opkomst bij ledenvergaderingen?”, voegde de NRC-redactie hier sarkastisch aan toe. Het sarkasme is geheel en al op z'n plaats (ook al doet de taal die het liberale dagblad soms — niet altijd — zelf hanteert af en toe ook de haren ten berge rijzen). Maar natuurlijk is de lage opkomst op ledenvergaderingen van de vakbeweging minder aan het taalgebruik van de vakbonds-bureaucratie te wijten dan wel aan het feit dat haar belangen duidelijk van die van de achterban verschillen. Het taalgebruik van de vakbondsleiders is niet de oorzaak maar het symptoom van deze belangentegenstelling, het uiterlijke kenteken van de omstandigheid dat bestuur en leden tot verschillende klassen behoren.

De gewraakte zin kwam voor in een nota, getiteld „Werken in 2000”. Bij de presentatie ervan merkte een van de bestuurders, K. Adelmund, verontschuldigend op, dat het stuk misschien op enkele plaatsen „niet helemaal toegankelijk” was. Inplaats van 'niet helemaal' had ze beter kunnen zeggen 'helemaal niet' behalve dan misschien voor het intellectuele milieu waartoe kennelijk de samenstellers van het fraaie stuk behoren.

De nota waarvan hier sprake is kan min of meer als een nadere uitwerking of aanvulling worden gezien van het rapport „FNV 2000”, waarin o.a. „de zwakke positie van de vakbeweging” aan de orde wordt gesteld. Of die positie inderdaad erg zwak is, hangt ervan af hoe men het bekijkt. Voor het bedrijfsleven heeft de vakbeweging nog altijd een betekenis die bepaald niet geringer is geworden of geringer wordt. Nog maar kort geleden werd dat met zoveel woorden bevestigd door Philips-direkteur Van den Brand, die speciaal over het sociale beleid van de onderneming gaat. Tegenover een verslaggever van *De Volkskrant* verklaarde deze, dat de waarde van de vakbeweging voor het management is „signalen van onvrede bij de leiding te brengen. Ze moet wel representatief zijn. Als een vakbond daartoe niet in staat is, verliest zij haar waarde” 1).

Voor de leden anderzijds neemt, hoe taai ook het leven van de vakbondsmythe mag heten, de betekenis van de vakbeweging gestadig af. Dat ze voor die leden zo kan worden opgekrikt door middel van rapporten met een dergelijk taalgebruik, zal buiten de vakbewegingstop geen mens geloven. Misschien gelooft echter die top dat zelf al evenmin en zijn dit soort nota's en rapporten niet voor de arbeiders maar voor de managers bestemd. Mocht dat zo zijn, dan zal ons dat niet verbazen.

- 1) „Industriebond FNV bereid tot flexibele CAO bij Philips” in *De Volkskrant* van 7 sept. 1987.

— o —

EEN AARDIGE SERIE, MAAR GEEN ANALYSE

Sinds zaterdag 7 maart verschijnt er iedere week, telkens op zaterdag, in *De Volkskrant*, een bijdrage waarin verhaald wordt wat er zeventig jaar geleden in de overeenkomstige periode van een week, plaats greep in Rusland, alwaar — volgens de in het Westen gebruikte 'Gregoriaanse kalender' — op 8 maart 1917 de februarirevolutie was uitgebroken 1). De serie zal tot en met het begin van de oktoberrevolutie worden voortgezet. Telkenmale zijn het andere medewerkers die de ontwikkelingen van destijds op de voet volgen. In het eerste stuk werd door een medewerker van het Oost-Europa Instituut geschetst hoe het tot de februarirevolutie kwam nadat het gezag van de tsaar door verschillende omstandigheden ernstig was aangetast en het regiem wankelde. Een week later, op 14 maart dus, verscheen het eerste overzicht, waarin verhaald werd wat of er in het toenmalige Petersburg geschiedde tussen 7 en 14 maart 1917.

Het is een bijzonder aardige serie geworden. Doordat telkens anderen hun licht op de historische gebeurtenissen laten schijnen en zij dat doen met verschillende aanpak en steeds andere stijl, is een bijzondere levendigheid bereikt. Wat de leesbaarheid van de serie bovendien uitermate bevordert heeft, dat zijn de vaak minder bekende details die er in worden geschilderd. De deskundigheid van degenen die aan de serie meewerken staat buiten twijfel. Maar het is de deskundigheid van burgerlijke geleerden, die uitmunten in kennis van feiten, die ijverig de bronnen hebben bestudeerd, maar van wie de historische analyse — om van de maatschappelijke maar te zwijgen — nu niet bepaald de sterkste zijde is.

- 1) Ten tijde van de omwenteling kende Rusland de zogeheten Juliaanse kalender, die op de Gregoriaanse kalender van het Westen dertien dagen achterliep. Wat volgens de Juliaanse kalender de februarirevolutie was, voltrok zich volgens de Gregoriaanse in maart. Die Westerse kalender werd pas na de revolutie, in 1918, in Rusland ingevoerd.

De serie is waarlijk smakelijk leesvoer voor ieder die in de Russische revolutie is geïnteresseerd. Maar een *analyse* van deze omwenteling treft men er niet in aan.

Wat precies verstaan wij dan wel onder een dergelijke analyse? Niets meer, maar ook niets minder dan een onderzoek naar wat voor samenleving dan wel door de Russische revolutie ten grave werd gedragen en wat voor samenleving ervoor in de plaats kwam; welke klasse of klassen zich vastklampte of zich vastklampten aan de oude maatschappij en welke sociale groepen mede de stoot gaven tot de geboorte van een nieuwe. En dat alles dan zonder een knieval te maken voor welke mythe of welke legende ook en zonder zich te laten misleiden door datgene wat de bij de revolutie betrokkenen omtrent hun eigen optreden hebben gedacht of daarvan hebben verwacht dan wel gehoopt.

Over het karakter van de Russische revolutie wordt tot op heden *zéér* verschillend gedacht en het is niet overdreven te beweren, dat de discussie daarover nog altijd gaande is. Wat daarbij een belangrijke rol speelt is de vraag, welke maatstaven er dienen te worden aangelegd. Wordt de aard van een revolutie bepaald door de klasse die 'op de barricade' stijgt? Moet er van een burgerlijke revolutie worden gesproken wanneer het burgerdom zich ten strijde gordt, van een proletarische omwenteling daarentegen wanneer de arbeidersklasse zich weert? Of is het de nieuwe maatschappij die de stervende samenleving aflost, die beslissend is voor de vraag om wat voor een revolutie het per slot van rekening ging?

Het is onze opvatting, dat enkel en alleen de door een revolutie aan de zege geholpen maatschappijvorm antwoord geeft op deze vraag. Wanneer de feodale samenleving plaats maakt voor de kapitalistische, dan dient men van een burgerlijke omwenteling te spreken, aangezien als gevolg daarvan de adel als heersende klasse wordt afgelost door de bourgeoisie. Maar ziedaar nu juist de *mpeilijkheid* ten aanzien van wat er in Rusland gebeurde. Daar maakte de feodale samenleving plaats voor een op loonarbeid gebaseerde maatschappij, die men derhalve slechts als een kapitalistische kan karakteriseren. Maar die nieuwe Russische maatschappij werd er niet *één* waarin een burgerij gelijk de West-Europese tot heersende klasse werd. Hieruit is sindsdien alle verwarring omtrent het karakter van de Russische revolutie voortgesproten.

Moet de Russische revolutie een proletarische worden genoemd, omdat het de Russische arbeiders waren die — samen met de boeren overigens, die geheel andere belangen hadden — de val van het tsarisme bewerkstelligden en de oude produktieverhoudingen omver wierpen? Ons antwoord luidt ontkennend. Ook in de typisch burgerlijke revoluties in West-Europa, zoals de Franse van 1789, 1830 en 1848, of de Engelse van 1640—41 en 1688 en die in Midden-Europa uit het midden van de 19e eeuw, waren het de arbeiders of de voorlopers van de latere industrie-arbeiders die de kastanjes uit het vuur haalden. Niettemin is er geen mens die op de gedachte komt deze omwentelingen anders dan als burgerlijk te karakteriseren. Bij die revoluties hanteert iedereen het criterium dat wij ook bij een beoordeling van de Russische willen blijven toepassen.

De mensjewieken, die heel goed begrepen dat de feodale produktieverhoudingen in Rusland door de kapitalistische zouden worden afgelost onderscheiden zich *n i e t* door dat inzicht van de bolsjewieken, maar door andere opvattingen omtrent de rol die de Russische sociaaldemokratie in de komende omwenteling zou dienen te spelen. Lenin, die de mensjewieken heftig bekritiseerde, heeft *vóór* 1917 nooit anders beweerd, dan dat de revolutie die in aantocht was een burgerlijke omwenteling zou zijn. Maar, zo voegde hij er aan toe, een burgerlijke omwenteling die zonder de burgerij zal moeten worden doorgevoerd door de arbeidersklasse, aangezien de Russische burgerij — anders dan die destijds in West-Europa — haar lot met de feodale adel en het tsaristische absolutisme heeft verbonden.

Ziedaar het voorbeeld van wat wij onder een analyse verstaan en wel *één* met welker

konklusies wij ons kunnen verenigen. Dat Lenin, als betrokkene bij de revolutionaire gebeurtenissen en als woordvoerder van een partij die uiteindelijk de rol van een nieuwe heersende klasse is gaan spelen (en moest spelen) later anders is gaan praten, is vers twee. Maar dat is toch geen reden om zich door dat andere gepraat op een dwaalspoor te laten brengen.

Hoe dit alles zij, van dit soort kwesties en sociale problemen wordt in de artikelserie in *De Volkskrant* niet gerept. Men kan daaruit heel wat omtrent het verloop van de Russische revolutie leren. Ze draagt bij tot een beter inzicht waarom tenslotte de diverse partijen die in februari/maart op de voorgrond traden tenslotte van het toneel verdwenen. Voor zover echter hun uiteindelijke verdwijning ten nauwste samenhang met de typische, hierboven aangeduide, eigenaardigheid van de Russische omwenteling doet de serie er het zwijgen toe. Ze biedt eerder een bredere dan een diepere kijk op de geschiedenis.

— o —

STAKENDE VROUWEN HEBBEN HARD STEUN NODIG

De oplettende lezer zal in het septembernummer van 'Daad en Gedachte' een bericht hebben aangetroffen omtrent de stakende vrouwen in de Britse plaats Ardrossan. Uit dat bericht zal hij ongetwijfeld begrepen hebben, dat deze staaksters heel dringend verlegen zitten om morele en financiële steun. Wie er toe in staat en bereid is om die te geven en daarom graag het adres zou willen weten waaraan een financiële bijdrage kan worden overgemaakt, hier volgt het:

Ardbride Strikers, c/o Anna Druggen
28 d, Montgomerie Street
ARDROSSAN KA 22 8 EQ
Scotland

— o —

OVER EEN ONMOGELIJKE MOGELIJKHEID

Onder de titel *Het is mogelijk* is er onlangs in Frankrijk een 'bulletin' verschenen, dat op vrij uitgebreide schaal is gedistribueerd. De samenstellers ervan schijnen de bedoeling te hebben er andere bulletins op te laten volgen. Het doel dat zij hiermee beogen is een min of meer permanent karakter te verlenen aan al die spontaan en van onderop gevormde organisaties, die ontstonden tijdens de grote staking van het Franse spoorwegpersoneel, tijdens het optreden van de Franse studenten en scholieren tegen de plannen tot reorganisatie van het voortgezet onderwijs, tijdens zelfstandige acties bij de Parijse metro, van typografen, brievenbestellers en andere groepen.

De samenstellers van genoemd bulletin maken er melding van, dat ze een kommitee hebben gevormd, dat de solidariteit van treinreizigers met het treinpersoneel moet bevorderen, een kommitee, dat ook bijeenkomsten wil organiseren en financiële middelen wil vergaren om dergelijke acties te kunnen steunen.

Waarmee we hier te doen hebben is iets wat men dikwijls waar kan nemen na een

belangrijke of langdurige aktie van werkers. Het is het streven om de strijdgeest levendig te houden en de organen in stand te houden die deze strijdgeest hebben weten te wekken en die de strijd met zoveel elan en vaak met goed gevolg hebben weten te voeren. Maar de ervaring bij vrijwel alle belangrijke akties of stakingen heeft geleerd dat dergelijke pogingen tot volslagen mislukking zijn gedoemd en dat *Het is mogelijk* het ónmogelijke nastreeft. Want de organisaties die men in stand wil houden ontstonden en werden gevormd voor specifieke taken en dienden om dingen te doen die op een bepaald moment en onder bepaalde omstandigheden noodzakelijk waren. Na afloop van de strijd zijn die noodzakelijkheden er niet meer en is er derhalve aan de organisaties in kwestie niet langer behoefte. Pogingen om ze desondanks kunstmatig in stand te houden zijn gedoemd om schipbreuk te lijden. Lopen ze niet binnen de korste keren op de klippen, dan geven ze alleen maar het aanzijn aan ideologische groepen.

— o —

„DAAD EN GEDACHTE” IN EEN NIEUW KLEED

Zoals men kan zien heeft het maandblad „Daad en Gedachte” met ingang van dit oktobernummer een belangrijke druktechnische verbetering ondergaan. Naast het voordeel van een (nog) betere leesbaarheid, brengt de nieuwe techniek ook met zich mee, dat voor dezelfde hoeveelheid aan copy — in feite zelfs nog een heel klein beetje meer — minder pagina's zijn vereist. De omvang van ons blad zal derhalve in het vervolg twaalf tekstpagina's bedragen, zonder dat de inhoud daar ook maar het minst onder heeft geleden.

Natuurlijk zijn wij nog niet helemaal ingewerkt op de nieuwe machines. Daarom is het mogelijk dat er in het begin onvolkomenheden zullen zijn. Wij vragen daarvoor bij voorbaat begrip. We wullen onze uiterste best doen onvolkomenheden zoveel mogelijk te voorkomen.

redactie „Daad en Gedachte”

— o —